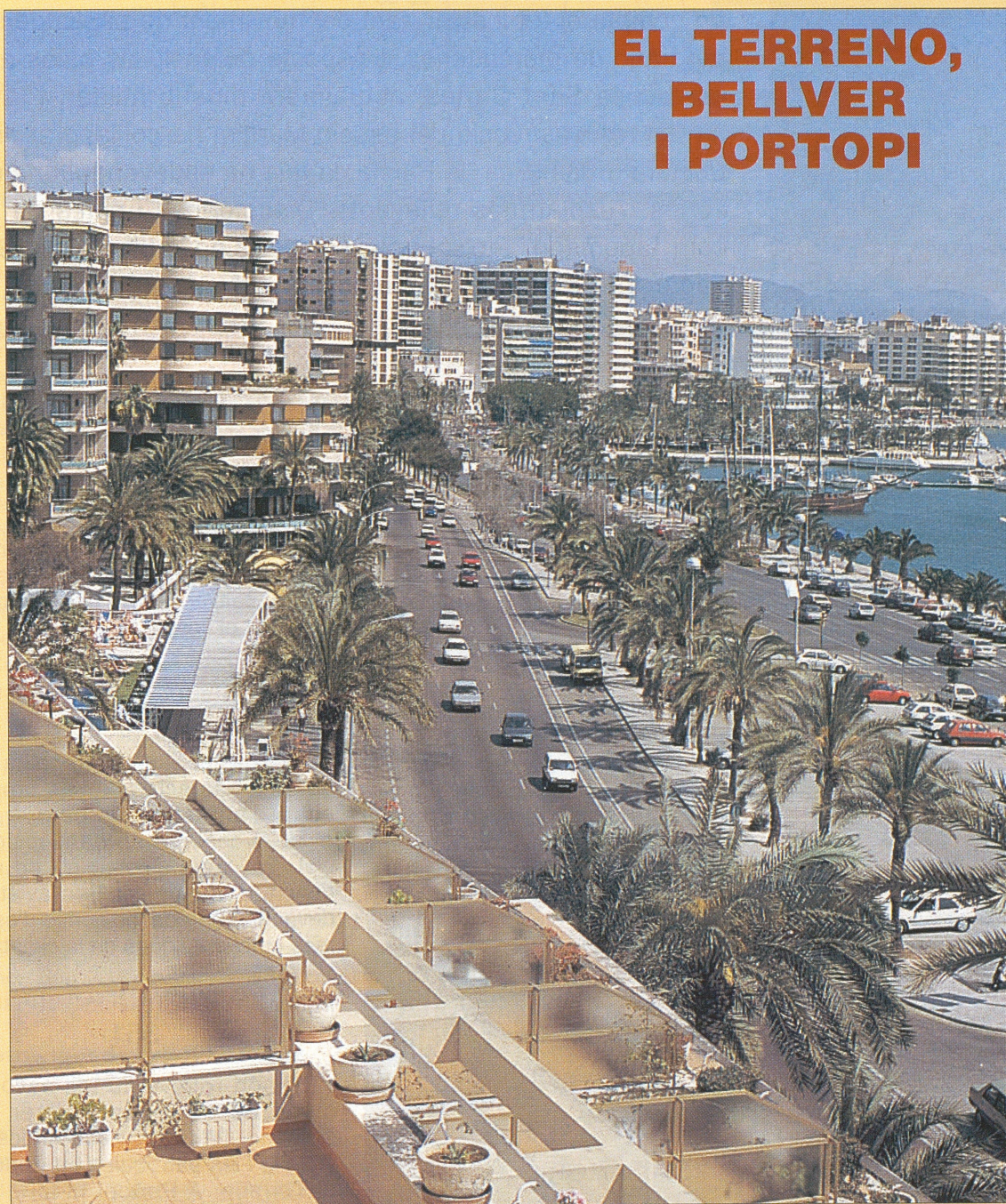

*E*ls Barris de *P*alma

Revisió del Pla general d'ordenació urbana i d'actuacions urbanístiques

Número 22 • 1995

**EL TERRENO,
BELLVER
I PORTOPI**

Promomallorca

Passeig Marítim

Tot i la proximitat d'aquests tres barris, cada un presenta característiques prou diferents. Així, Bellver, amb el castell i el pinar, és gairebé una zona verda en la seva totalitat i estrictament, no es consideraria un barri ja que no té cap nucli de població. D'altra banda, el Terreno, zona residencial des del principi del s XX, i Portopí, en el darrers decennis, han contribuït en la configuració turística de la ciutat. Així i tot, Portopí manté, encara ara, el caràcter portuari de què ha gaudit des de l'anguitat. La importància del port és evident tenint en compte el fet insular, tant pel moviment de passatgers com pel tràfic de mercaderies. L'especte defensiu és palès amb el castell de Sant Carles, actualment museu militar, i la base naval. La construcció del passeig Marítim ha col·laborat en l'estructura urbanística de Palma, ja que ha esdevengut una de les zones d'esplai més rellevants. Discoteques i sales de festa, com Tagomago, Tito's, Luna i els locals de la plaça d'en Gomila han estat símbols de la vida nocturna d'aquesta zona.

Població 339 - 341

L'extensió dels tres barris és de 188'65 ha, 110'23 de les quals formen el barri de Bellver. En conjunt tenen una població de 4.564 habitants, 3.330 dels quals resideixen al Terreno. D'aquest contingent s'ha de destacar l'alt percentatge de població estrangera.

Revisió 342 - 343

Després de l'aprovació provisional de la Revisió del Pla general d'ordenació urbana hi ha en perspectiva una sèrie de reformes a les

zones estadístiques del Terreno i Portopí, especialment pel que fa a equipaments i espais lliures.

Plànol 344- -345

Història 346 - 347

Des del decenni de 1830, s'inicià la construcció d'habitatges al Terreno i ja a la segona meitat del segle estava comunicat amb la ciutat, a través del tramvia. El *boom* turístic canvià la fesomia del barri. Portopí, en canvi, ha mantengut tradicionalment la funció portuària.

Patrimoni 348 - 349

En aquests barris hi ha un conjunt considerable d'edificis i elements d'interès històric, en concret setze a Portopí, trenta al Terreno i dos a Bellver. Hi és especialment rellevant el castell de Bellver.

Vida social 350

La vida social del Terreno ha tingut unes característiques pròpies entre d'altres motius perquè ben aviat el convertí en barri residencial. Era zona d'estiueig i de residència d'estrangers. Ben aviat esdevengué una de les zones d'esplai més emblemàtiques de la ciutat.

Moviment associatiu 351

Hi són rellevants les associacions de veïns de Bellver i el Terreno, l'Associació d'Amics de Gomila i les parròquies de Portopí i el Terreno. A Portopí hi té la seu l'associació ecologista Greenpeace.

POBLACIO

Els barris del Terreno, Portopí i Bellver, tot i tenir una continuïtat geogràfica, gaudeixen d'unes característiques molt diferenciades.

Així, mentre a Bellver, amb una extensa àrea boscosa convertida en parc urbà, que esdevé l'espai lliure públic més important de Palma, s'hi troba un dels monuments històrico-artístics més coneguts de Mallorca, el castell de Bellver, la zona de Portopí inclou les instal·lacions portuàries i des de 1995 un gran centre comercial i d'oci.

Per altra banda, el Terreno fou durant les primeres dècades del present segle un barri amb un component turístic residencial molt important, sobretot pel que fa a la nombrosa colònia britànica existent i a la presència de segones residències de molts de ciutadans. Avui s'hi concentra la vida nocturna entorn a la plaça d'en Gomila i al passeig Marítim.

Els límits del conjunt són: al nord els barris de la Teulera i Son Armadans, al sud Cala Major i la Bonanova, a l'est la mar i a l'oest Gènova.

Si parlem de l'extensió dels tres barris, Bellver amb 110,23 ha és el més gran amb molta diferència, encara que es tracta d'una zona sense població. El Terreno i Portopí tenen una superfície de 43,66 ha i 35,76 ha, respectivament.

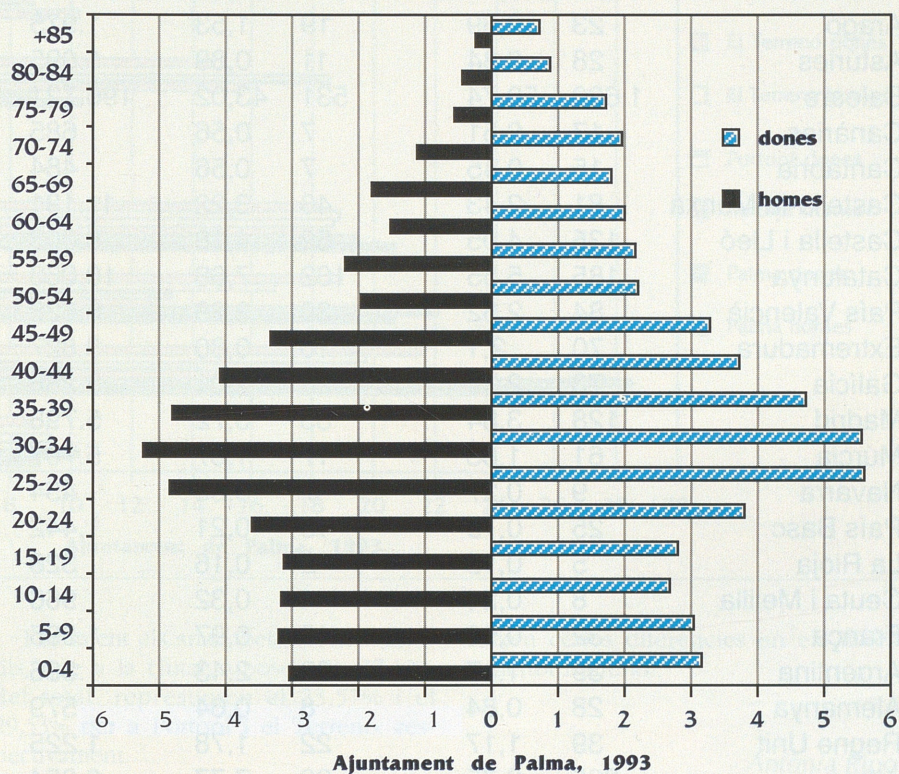
La població total del conjunt es de 4.564 habitants, que representen un 1,5% del total de Palma. Aquesta xifra es distribueix de la següent manera: el Terreno 3.330 habitants i Portopí 1.234.

Analitzant la densitat de població, en els dos casos les xifres són superiors a la mitjana de Palma (13,93 h/ha), però presenten notables diferències, ja que mentre Portopí assoleix una densitat de 34,51 h/ha, la del Terreno, amb 76,27 h/ha, és més del doble.

L'estructura de la població per edat i sexe

Com a característica general es pot apuntar que són barris amb un important contingent de població jove, tot i que es posen de relleu certes diferen-

PIRÀMIDE DE POBLACIÓ DEL TERRENO I PORTOPI, 1992

Carrer de Joan Miró

El Terreno

Portopí

Palma

origen	població	%	població	%	població	%
Andalusia	329	9,87	106	8,56	36.245	11,92
Aragó	23	0,69	19	1,53	1.975	0,64
Astúries	28	0,84	11	0,89	1.095	0,36
Balears	1.690	50,74	531	43,02	196.721	64,69
Canàries	17	0,51	7	0,56	685	0,22
Cantàbria	15	0,45	7	0,56	484	0,15
Castella-la Manxa	81	2,43	40	3,22	11.191	3,68
Castella i Lleó	135	4,05	52	4,18	6.003	1,97
Catalunya	185	5,55	102	7,68	10.063	3,30
País Valencià	84	2,52	30	3,23	6.528	2,14
Extremadura	70	2,1	10	0,80	3.827	1,25
Galícia	73	2,19	25	2,01	3.286	1,08
Madrid	128	3,84	83	6,72	5.798	1,90
Múrcia	61	1,83	17	1,37	5.707	1,87
Navarra	9	0,27	7	0,56	454	0,14
País Basc	25	0,75	15	0,21	1.442	0,47
La Rioja	5	0,15	2	0,16	328	0,10
Ceuta i Melilla	8	0,24	4	0,32	966	0,31
França	32	0,96	12	0,97	1.595	0,52
Argentina	39	1,17	30	2,43	1.386	0,45
Alemanya	28	0,84	8	0,64	579	0,18
Regne Unit	39	1,17	22	1,78	1.225	0,40
Altres	225	6,75	96	7,77	6.254	2,18

Font: Ajuntament de Palma (1993)

...

cies que tot seguit es veuran.

El percentatge de població de 0-14 anys, és del 20,09% en el cas de Portopí, percentatge lleugerament superior a la mitjana de Palma (18,31%). En el cas del Terreno aquesta xifra assoleix un valor del 17,61% i es troba per sota de la mitjana de la ciutat.

La població adulta de Palma representa el 68,23% del total, mentre que la de Portopí és del 73,67% i la del Terreno del 69,34%.

En el grup d'edat format pels majors de 65 anys és on apareix més diferència entre els dos barris. Així mentre Portopí té un percentatge que tan sols arriba al 6,24%, al Terreno li correspon una xifra del 13,05%, molt semblant a la mitjana de Palma (13,46%).

La immigració

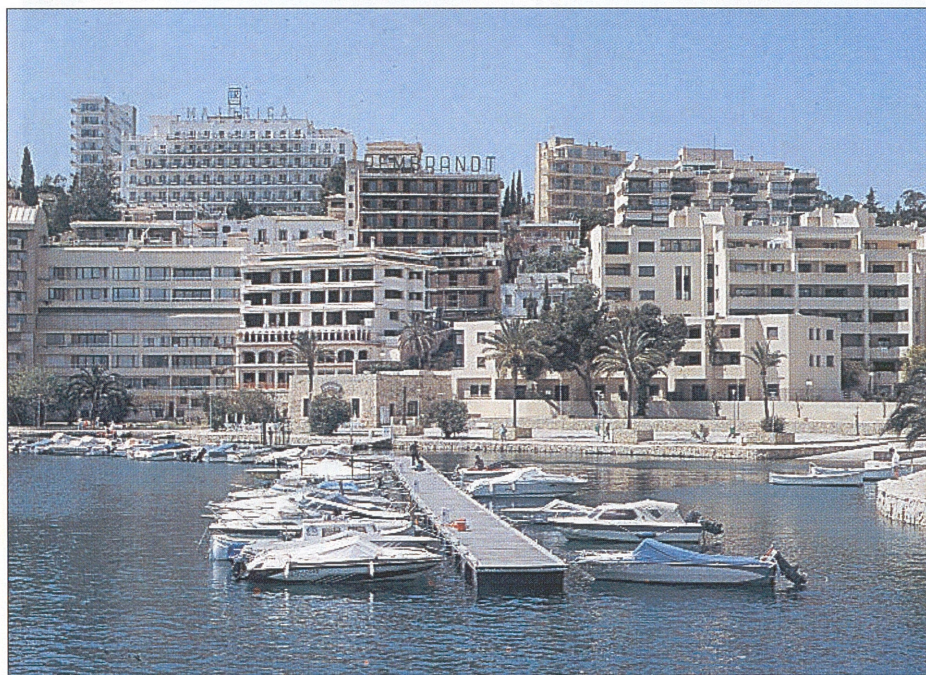
En l'apartat referit a la immigració cal destacar la importància de la població d'origen estranger que, en els dos barris, és molt superior a la mitjana de Palma (3,81%). A Portopí un 13,59% dels residents ha nascut fora de l'Estat espanyol, en el Terreno aquest percentatge arriba al 10,89%.

Les xifres corresponents a la immigració estrangera indiquen que els països amb més representació a la zona són l'Argentina, el Regne Unit i Alemanya.

El major percentatge de nascuts a la península correspon a Portopí (43,39%), amb una xifra superior a la mitjana de Palma (31,59%). El Terreno, amb un 38,37%, també es troba per damunt la xifra de la ciutat. En els dos casos els llocs de procedència més freqüents són Andalusia i Catalunya.

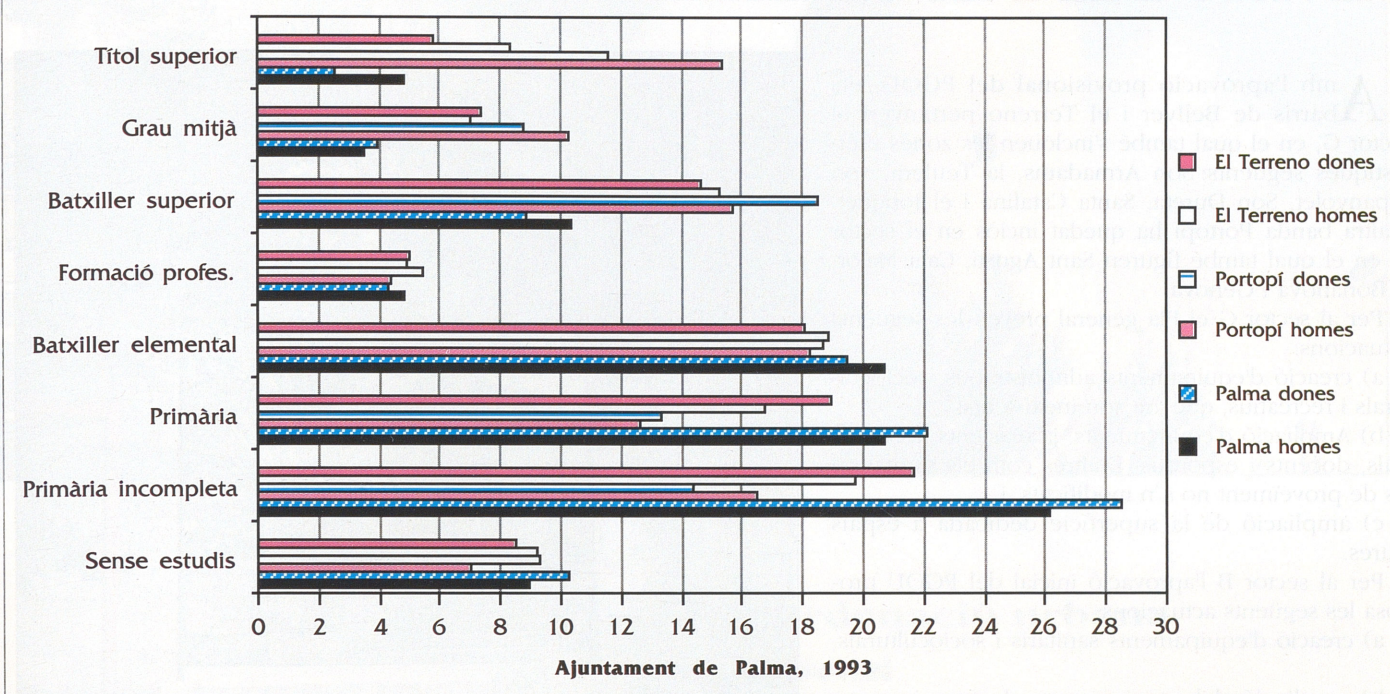
El grup de nascuts a les illes és, en el cas del Terreno, d'un 50,74% i en el cas de Portopí d'un 43,02%. En el con-

...

Can Barbarà

NIVELL DE FORMACIÓ DEL TERRENO I PORTOPÍ, 1992

...
junt de Palma, la població autòctona representa el 64,60% del total.

El nivell d'instrucció

El nivell de formació d'aquests dos barris es pot considerar elevat si tenim en compte les xifres que corresponen a Palma.

La població amb titulació superior assoleix un valor del 22,85% en el cas de Portopí i d'un 14,25% en el cas del Terreno, mentre que la xifra de Palma és del 7,49%.

El percentatge de població de Palma amb un nivell de formació professional i batxillerat és del 14,22%, vers el 22,12% de Portopí i el 19,91% del Terreno.

A la categoria d'estudis primaris i batxillerat elemental els dos barris es troben per davall de la mitjana de Palma (41,17%). Així el percentatge de Portopí és del 31,44% i el del Terreno és del 36,3%.

Finalment els analfabets o sense estudis, que a la ciutat suposen un 37,12% del total, representen el 23,57% i el 29,53% per a Portopí i el Terreno, respectivament.

Crida l'atenció el grau d'homogeneïtat existent entre els homes i les dones dels dos barris analitzats tot i que apa-

reixen certes diferències en els nivells superior i inferior.

Antònia Ripoll
Josep Benítez
Francesca Vives

Portopí (oli d'Antoni Ribas)

REVISIO DEL PLA GENERAL D'ORDENACIO URBANA

Amb l'aprovació provisional del PGOU, els barris de Bellver i el Terreno pertanyen al sector G, en el qual també s'inclouen les zones estadístiques següents: Son Armadams, la Teulera, Son Espanyolet, Son Dureta, Santa Catalina i el Jonquet. D'altra banda Portopí ha quedat inclòs en el sector B, en el qual també figuren Sant Agustí, Cala Major, la Bonanova i Gènova.

Per al sector G el Pla general preveu les següents actuacions:

- a) creació d'equipaments administratius, socioculturals i recreatius, que ara són inexistents;
- b) Ampliació d'equipaments, ja existents, assistencials, docents i esportius. D'altres com els sanitaris i els de proveïment no s'n modificats, i
- c) ampliació de la superfície dedicada a espais lliures.

Per al sector B l'aprovació inicial del PGOU proposa les següents actuacions:

- a) creació d'equipaments sanitaris i socioculturals, i
- b) ampliació dels equipaments docents i esportius, i de les àrees dedicades a espais lliures.

Així, al Terreno l'Ajuntament i GESA han signat un conveni per a la reparació de les voravies i la calçada del carrer de Joan Miró, de l'Aigua Dolça fins a Can Barbarà.

La Quarentena

Parc de la Quarentena

Plaça Gomila

Castell de Bellver

Revisió del Pla general d'ordenació urbana

Aprovació provisional

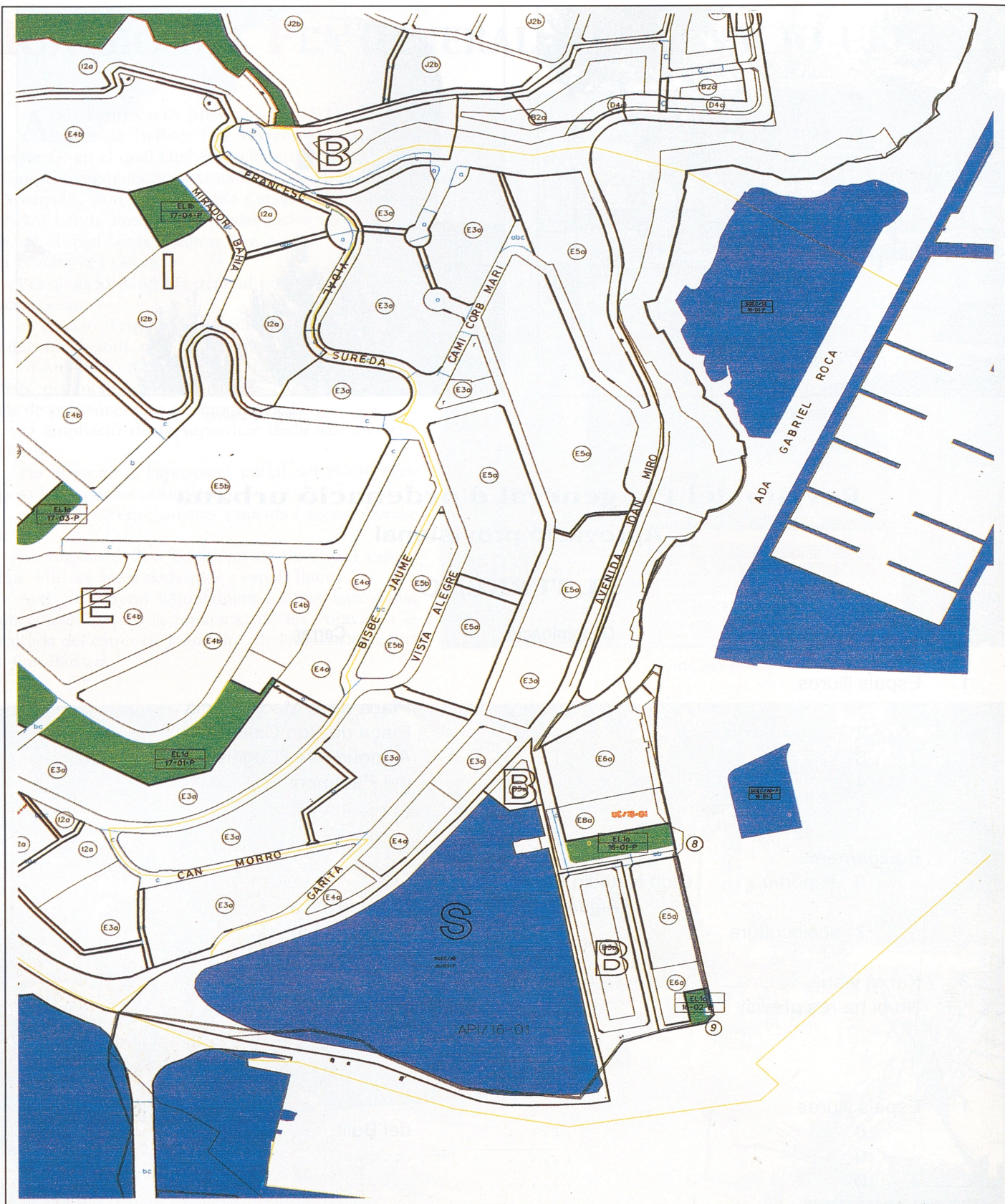
EL TERRENO

	<u>Denominació</u>	<u>Carrer</u>
1	Espais lliures	
	1	 Plaça de la Mediterrània
	2	 Plaça de Son Catlaret
	3	 Avinguda de l'Enginyer Gabriel Roca
	4	 del Patrimoni
	5	
2	Equipaments	
	6 esportiu	Club Natació Palma
		l'Aigua Dolça
	7 sociocultura	 l'Aigua Dolça de Joan Miró
3	Xarxa viària	
	No hi ha res previst	

PORTOPI

1	Espais lliures	
	8	 del Buill
	9	
	10	

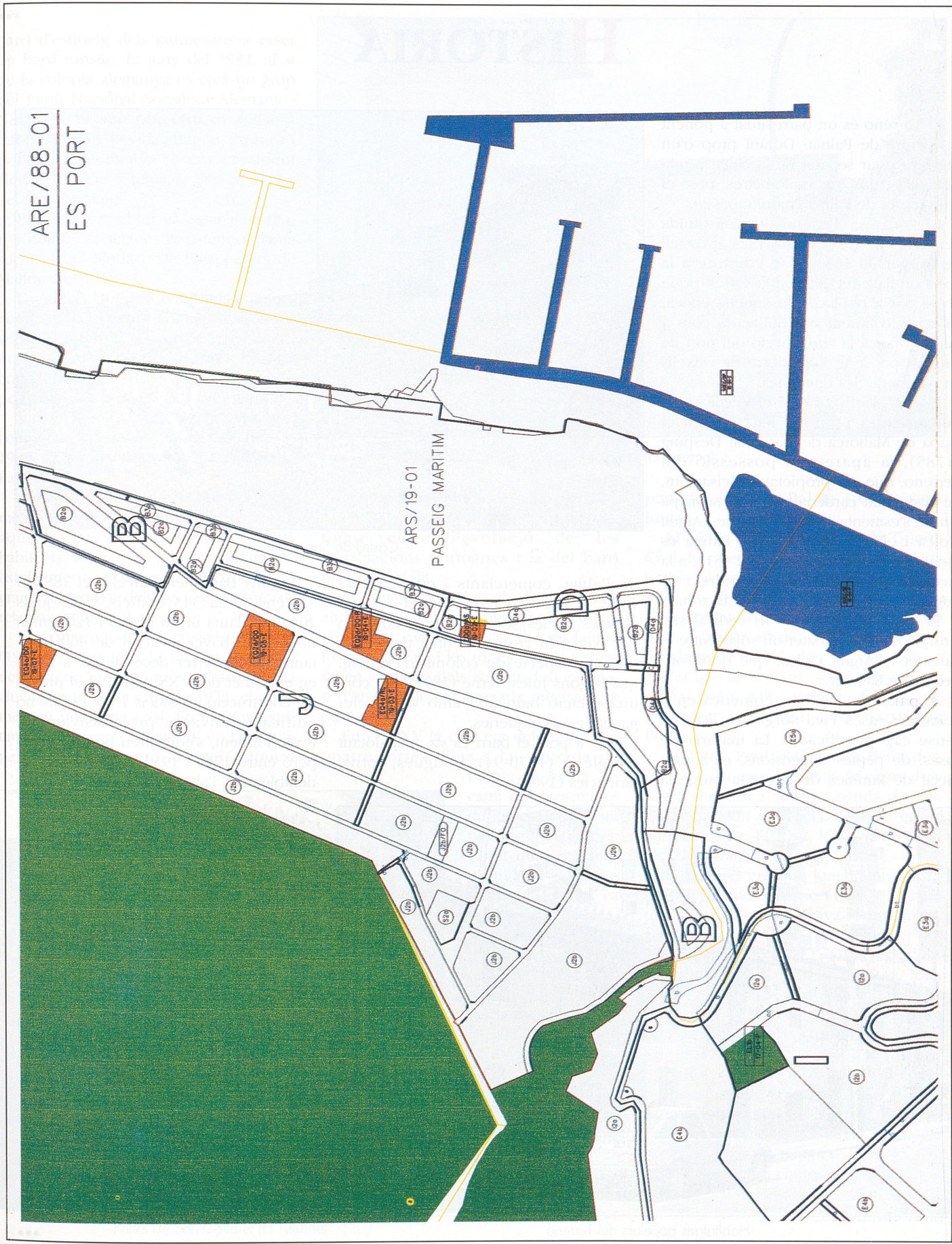
Cal remarcar que tota revisió d'un Pla general s'ha de sotmetre a una aprovació inicial, una de provisional i, finalment, la definitiva. En aquests moments, ha acabat el període d'informació pública de l'aprovació inicial, per la qual cosa la nostra feina exposarà tot allò que està previst fins a l'actual estat de tramitació, tot deixant de banda que, una vegada estudiades les al·legacions, es puguin fer algunes modificacions.

■ Espais lliures
 ■ Equipaments del barri
 ■ Sistemes i equipaments generals de la ciutat

EL TERRENO, BELLVER I PORTOPÍ

Actuacions proposades. Aprovació provisional

HISTORIA

El Terreno és un barri situat a ponent del centre de Palma. Durant prop d'un segle va estar separat de la ciutat a una distància d'uns tres quilòmetres, però el creixement de Palma l'ha ultrapassat.

La zona del Terreno era constituïda per terres de reialenc adscrites al castell de Bellver. El 1656 es va construir a la costa un llatzaret, fet que fa suposar que no hi havia població en aquella època. La part costanera era utilitzada com a pedrera per a la construcció del port de Palma i per a la construcció de vaixells en rudimentàries drassanes.

El 1777, l'artista Cristòfol Vilella construï una casa prop del llatzaret. En el mapa de Mallorca del cardenal Despuig (1785), ja apareix la possessió del Terreno, que era propietat, precisament, de l'esmentat cardenal. En aquest mapa també s'esmenta la possessió de l'Aigua Dolça i el camí que des de Palma es dirigia als pobles de ponent. El 1814, a la mort del cardenal es va vendre i es dugué a terme l'establiment de la zona.

El 1803, el rei Carles III cedí al seu cirurgià Gabriel Sabater un solar entre el llatzaret i l'Aigua Dolça, que donà origen a Son Sabater.

A partir de 1838 es començaren a construir cases i va sorgir un llogaret sense cap planificació. La majoria de cases, de petites dimensions, eren propietat de famílies de la petita burgesia

Castell de Sant Carles

de Palma, comerciants i empleats. El 1882, ja semblava una petita ciutat i algunes de les seves cases es llogaven per passar-hi l'estiu. Al final del s XIX era una espècie de colònia d'estiueig, que segons Jules Verne (1895), era com una estació balneària amb vil·les elegants i grans alqueries.

Poc a poc, el barri es va anar dotant d'església (1870-94), botigues, forns, farmàcies (1907).

Segons Bartomeu Barceló, el 1887 el Terreno tenia 343 edificis, dels quals 204 eren d'una única planta i 128 tenien un pis. Hi havia un total de 469 habitants. En el darrer decenni del s XIX i en el primer del s XX continuà el procés de construcció d'edificis i els espais no edificats minvaren progressivament. Posteriorment, s'edificaren poques cases però entre 1910 i 1930 augmentà considerablement l'altura de molts d'habitatges.

El 1862, es va construir la nova carretera d'Andratx, que amb el temps es convertí en l'arteria principal del Terreno, avui avinguda de Joan Miró.

El Terreno fou el primer barri que va tenir comunicacions regulars amb el centre de Palma mitjançant tramvies de tracció animal (1890), que posteriorment (1916) foren substituïts per tramvies elèctrics.

Aquesta línia arribava fins a Portopí i tenia una llargària de 4,3 km. El 1920 es va allargar fins a Cal Català (2,8 km). Devers 1954-55 va esser substituïda per autobusos.

El 1932 s'urbanitzà Son Armadans i així el Terreno restà unit a la ciutat. Aquest barri va esser pioner pel que fa al desenvolupament del turisme. A partir de 1925 la zona passà d'esser un

Habitatges populars del Terreno

...

barri d'estiueig dels palmesans a esser un barri turístic. El juny del 1932, al si de la colònia alemanya es creà un grup del Partit Nacional Socialista Alemany - NSDAP-. El seu objectiu oficial era informar sobre la vida cultural, artística i política d'Alemanya. N'era president Heribert Bayer i tenia la seu al carrer del Dos de Maig.

El moviment obrer va esser minoritari i només coneixem l'existència d'una sucursal del Sindicat de Picapedrers de Mallorca el 1919-21.

Durant la Guerra Civil, moltes persones que fins llavors només hi estiuejaven hi fixaren la residència per por als bombardeigs sobre Palma. D'altra banda, almenys dues persones varen perdre la vida a causa de la repressió.

El 1944, s'instal·là, vora la costa, l'empresa Drassanes Palma SA, que el 1969 passà al contramoll del port de Palma.

A partir del 1950, el boom del turisme transformà la fesomia del barri. En aquesta data el Terreno tenia 2.785 habitants. Entre 1950 i 1962 s'obriren 31 establiments hotelers i es produí un gran creixement dels sectors comercials relacionats amb el turisme.

La construcció del passeig Marítim (1949-58) revalorà la façana marítima del Terreno i integrà més el barri dins la ciutat. Arran de la crisi de 1973, el turisme patí una forta crisi. En els anys vuitanta el Terreno es convertí en la principal zona d'oci, però al final d'aquest

Can Noguera (El Terreno)

decenni patí una certa decadència.

En la història de Portopí s'ha de distingir entre l'evolució de les instal·lacions portuàries i la del barri pròpiament dit.

La funció portuària de Portopí data almenys de l'època romana. Durant la conquesta catalana l'estol del rei Jaume I ocupà la cala i les torres que la defensaven i la serra dels voltants fou escenari d'una batalla anomenada precisament de Portopí.

En el s XV la cala era defensada per quatre torres. Fins a la murada de Palma hi havia un camí de dues milles de llargària, protegit per algunes torres. El fet que es donàs prioritat a les qüestions de defensa va fer que no es consolidàs cap nucli de població.

Entre 1610 i 1612 es construí el castell de Sant Carles, anomenat inicialment de Portopí. Durant l'edat moderna, aquest port perdé la importància que havia tengut a causa de les successives ampliacions del moll de Palma. El 1912 passà a fer

part del port de Palma i de la seva Junta.

El 1936, en el context de la Guerra Civil, fou declarat base naval secundària i s'hi construïren diverses instal·lacions militars. L'edifici de Son Vent passà a les autoritats navals. Acabada la guerra es construïren el dic de l'oest i el moll de ribera de Sant Carles.

Pel que fa al barri, sorgí a la segona meitat del s XIX, prop de la torre de Paraires, promogut per Bartomeu Pieras.

El 1891, Pere d'Alcàntara Peña descriu el barri com un nucli de cases d'estiueig situades a banda i banda de l'antic port, molt a propòsit per prendre banys de mar. El 1892, hi havia 80 edificis i 24 habitants.

El llogaret cresqué lentament, afavorit pel tramvia elèctric (1916). El 1928 tenia 76 habitants i estava format majoritàriament per cases d'estiueig.

El 1913 s'hi establí la fàbrica d'adobs químics germans Ripoll. El 1923, Joan March hi construí una altra fàbrica d'adobs, que el 1925 es convertí en petroli Portopí. El 1925, s'hi instal·là CAMP-SA.

Portopí cresqué molt arran del boom del turisme i de la immigració. Es construïren apartaments i hotels i, sobretot en els anys seixanta i setanta, augmentà molt la densitat urbana. El 1995 s'hi inaugurà un gran centre comercial.

Antoni Marimon

Portal de Son Catlaret (El Terreno)

PATRIMONI

ELS BARRIS MARITIMS DEL PONENT DE PALMA

L'origen i posterior desenvolupament d'aquests barris de Palma cal situar-lo entre mitjan i final del s XIX, sobretot pel que fa al seu desenvolupament urbà. Històricament l'ocupació del lloc és molt més llunyana. El port de Portopí és un dels més antics recers utilitzats per l'home al voltant de la nostra ciutat. Sabem, per les restes d'un vaixell romà del s II a.C., que era emprat des d'abans de la conquesta romana de les Illes, i en època islàmica era un dels principals ports de la ciutat i estava defensat per murades que probablement es reaprofitaren i milloraren en època del regne de Mallorca.

De l'època medieval el barri de Portopí conserva, encara, dos dels elements més emblemàtics de la zona, com són: la torre de Paraires i la torre de Senyals. L'anomenada torre de Paraires és del s XIII i d'estil gòtic. La construcció és de forma quadrangular i consta de planta baixa, tres pisos i una coberta superior. El capcim és format per un matacà i un àmpit merletat. Els paraments de la part baixa conserven les espitlleres i a la primera planta la porta original d'accés d'arc de mig punt. Just enfront de la torre de Portopí es troba la que s'anomena torre de Senyals o far de Portopí que també pertany al gòtic i té el seu origen al s XIII. Construïda amb pedra de marès, és de tres cossos superposats de formes quadrangulars. L'inferior és el més antic i s'assembla molt al de la torre de Portopí. Aquest far es considera el segon més antic, dels que estan en ús, després de la torre d'Hèrcules de la Corunya. Antigament les dues torres s'unien, amb una cadena i tancaven el port, així mateix formaven un conjunt amb les del far Vell i la de Sant Nicolau de Portopí que foren enderrocades el s XVII.

Però a més d'aquests antics elements de protecció i senyalització de l'antic port, el barri disposava a l'època medieval d'una església que es coneixia per Sant Nicolau Vell que era originària del s XIII, i que al llarg del XV i XVI fou emprada també com a lloc de quarantena. Aquest oratori va ésser enderrocat el 1888 i reconstruït imitant l'antic un poc

Torre de Senyals (Portopí)

més enllà del lloc originari.

Per finalitzar amb els monuments històrics de la zona del Port cal esmentar el castell de Sant Carles ara museu militar. Aquesta fortalesa es començà a construir entre 1610 i 1612, però fou ampliada i reformada entre 1662 i 1663. En l'actualitat el castell de Sant Carles és l'únic exemple de fortalesa amb baluards que queda a les illes Balears.

Al barri de Portopí, a més de les construccions relacionades amb l'activitat portuària i la seva defensa, es troben un bon nombre de cases projectades per ser lloc d'estiueig dels veïns de Palma. La major part sorgí entre mitjan i final del segle passat i principi de l'actual. Les més antigues de les catalogades corresponen a les casa de les germanes Alomar, edifici unifamiliar aïllat de la segona meitat del s XIX, can Aguiló, de semblants característiques, la casa de les germanes Bosch, que destaca per la seva torre central. La de la família Mulet de final del s XIX, la d'Antoni Roviño acabada al 1888 i la que ara es coneix com a Restaurant Portopí de final del passat segle.

Totes aquestes construccions, tant pel seu volum com sumptuositat, indiquen clarament la importància residen-

cial que va assolir el barri a les acaballes del denou. Així mateix n'hi ha d'altres més modernes que també són prou importants. En destaca vil·la Dragan, edifici regionalista obra de l'arquitecte Guillem Forteza que s'acabà devers 1932 i les cases racionalistes realitzades per Josep Oleza el 1939 per a Antoni Guardiola i la que ara es coneix com Col·legi Suec, al carrer del Corb Marí, que originàriament formaven un únic conjunt.

El barri del Terreno, aferrat per ponent al de Portopí, té unes característiques semblants i fou molt temps una de les zones residencials més benestants de la ciutat, de la qual estava separada fins que el procés d'eixample de principi del s XX la va unir amb la resta de la ciutat.

Els elements més antics del barri segurament corresponen a l'antic llatzaret de la Quarantena, lloc on antigament eren allotjades aquelles persones procedents de llocs infestats per alguna malaltia contagiosa. D'aquesta instal·lació sols queden les dues portes d'accés que són d'època barroca (1656).

Una altra resta dels primers establiments del Terreno és el portal de Son

...

Catlaret, que dóna accés a la zona primigènia del Terreno. El portal duu la data de 1777 i es troba en un estat deplorable de conservació. També apareixen catalogades les dues portes que donen entrada al bosc del castell de Bellver i que s'adscriuen dins l'historicisme classicista de final del XIX.

Les construccions religioses no són abundants en aquesta zona tan residencial. Les més destacables són la parròquia de Nostra Senyora de la Salut, construïda a la segona part del s XIX, que sofrí diverses ampliacions posteriors, de les quals destaca la de Guillem Forteza, que li donà l'empremta actual. L'altre edifici destinat a funcions socials i assistencials és Natzaret. La construcció originària és del s XVIII i serví com a residència del cardenal Despuig. El 1924 es reconvertí en asil per infants orfes, ús que es manté en l'actualitat.

Un cop vistes aquestes primerenques construccions anteriors a l'època d'apogeu urbanístic del Terreno, cal parlar breument, de la gran quantitat d'edificis residencials que s'hi troben. El nombre es prou gran i no podem més que esmentar breument els més importants: can Quetgles obra de l'arquitecte modernista Francesc Roca Simó i projectada el 1908 n'és una de les més interessants, ja que combina elements propis del llenguatge gaudinià amb els del

regionalisme autòcton. Propera i semblant a can Quetgles es troba l'Hostal Corones, també del mateix autor i estil. Francesc Roca fou qui dissenyà can Casassayas de caire modernista i datada el 1905, la casa destaca per la seva ornamentació ceràmica d'inspiració gaudiniana. En el corrent modernista cal situar l'anomenada vil·la Schembri, obra de Gaspar Bennàssar datada al principi del s XX i que combina materials com la pedra, el maó i el ferro els quals utilitza de forma ornamental.

Com es pot veure per la relació d'elements catalogats el nombre de cases es considerable, moltes conserven l'estructura original i altres s'han reformat posteriorment i han perdut el caràcter originari, víctimes del desenvolupament turístic del barri, de forma especial a partir dels anys 60. Especialment als carrers que toquen amb el bosc de Bellver es poden veure magnífiques residències modernistes que es troben en un mal estat de conservació.

Finalment ens queda parlar de la zona que ocupa el castell de Bellver. Aquí es cataloguen dos elements: la capella de Sant Alonso Rodríguez emplaçada a la falda i propera a l'escalinata d'accés al castell. La capella d'estil eclèctic fou realitzada al final del s XIX, és de planta rectangular i de nau única amb coberta de teula plana de doble vessant.

El castell de Bellver, situat sobre un turó de 140 m d'alçada que antigament s'anomenava puig de la Mesquida domina tota la badia.

El castell es construï entre 1300 i 1310, l'obra s'atribueix al mestre Pere Salvà. L'edificació és una de les obres més significatives del gòtic civil català - cal assenyalar que va complir més funcions de palau residencial que de castell defensiu- per la seva original planimetria i planta, ja que és un dels pocs exemples de castell circular existents a Europa d'abans del s XV.

La planta del castell gira entorn d'un gran pati central. Consta d'un volum cilíndric format per dos murs concèntrics, flanquejat per tres torres adossades al mur i per un altra exempta, de majors proporcions, anomenada de l'homenatge.

Del seu interior cal destacar el pati d'armes i la doble galeria que l'envolta. La de la planta baixa és d'arcs de mig punt i la del pis superior d'arcs apuntats. Els elements més antics conservats en el castell corresponen a les rajoles de València del paviment del cor (s XIV) i a la reixa mudèjar de fusta de la capella reial.

En algunes dependències de la planta baixa del castell s'ha instal·lat el Museu Arqueològic de la Ciutat.

Joan Manuel Pons

CATÀLEG DE PROTECCIÓ D'EDIFICIS I ELEMENTS D'INTERÈS HISTÒRIC, ARTÍSTIC, ARQUITECTÒNIC I PAISATGÍSTIC DE PALMA

Zona de Portopí

Col·legi Suec. C/ del Corb Marí, 31
Casa de la família Mulet. C/ de les Rafeletes, 17
Casa de les germanes Alomar. C/ de les Rafeletes, 13
Casa de les germanes Bosch. C/ de Versalles, 3
Casa per a Antoni Guardiona. C/ del Corb Marí, 33
Can Aguiló. C/ de Versalles, 5
Casa d'Antoni Roviño. C/ de la Garita, 27
Castell de Sant Carles i bateria. Cra. del dic de l'oest
Centre Oceanogràfic de Balears. Moll de ponent
Església de Sant Pere Claver. C/ de les Rafeletes s/n
Garita. C/ de la Garita s/n
Restaurant Portopí. Avinguda de Joan Miró, 174
Torre de Paraires. Avinguda de Gabriel Roca, s/n
Torre de Senyals. Portopí
Vil·la Dragan. Avinguda de Joan Miró, 143
Casa de l'Avinguda de Joan Miró, 172

Zona del Terreno

Can Noguera. Avinguda de Joan Miró, 77
Can Padasset. Avinguda de Joan Miró, 39
Can Quetgles. C/ de Santa Rita 13
Can Set Pessetes. C/ de la Salut, 45
Casa Blanes. Avinguda de Joan Miró, 110
Xalet per a Pedro Giménez. Avinguda de Joan Miró, 30
Casa de Conxa Arozarena. Avinguda de Joan Miró, 56
Casa de Joana Canyelles. C/ de Josep Villalonga, 80

Natzaret. Avinguda de Joan Miró, 101
Casa del carrer de la Infanta, 19
Casa per a A. Bonet. Plaça de Francesc Rosselló, 1
Can Llompart. Avinguda de Joan Miró, 118
Can Terrassa. C/ del Dos de Maig, 43
Casa d'Angel Moreno. C/ de Josep Villalonga, 47
Cal Indiano. C/ de Bellver, 34
Conjunt d'habitatges populars. Avinguda de Joan Miró, 83 a 93
Edifici per a Josep Noguera. Avinguda de Joan Miró, 73
Edifici Mediterrani. Plaça de la Mediterrània, 2
Parròquia de Nostra Senyora de la salut.
C/ de Robert Graves, 56
Casa de l'Avinguda de Joan Miró, 86
Hostal Corones. C/ de Santa Rita, 17
Hotel Fènix. Avinguda de Gabriel Roca, 30
La Quarantena. Plaça de la Mediterrània s/n
Porta d'accés al bosc de Bellver. C/ de la Drecera, s/n
Porta d'accés al bosc de Bellver. C/ del Polvorí, s/n
Portal de Son Catlaret. C/ de Son Catlaret, 6
La Portassa. Avinguda de Joan Miró, 105
Vil·la Antònia. C/ de Josep Villalonga, 38
Casa Casassayas. C/ de Josep Villalonga, 74
Vil·la Schembri. C/ de la Infanta, 15

Zona de Bellver

Capella de Sant Alonso Rodríguez. Bosc de Bellver
Castell de Bellver. Bosc de Bellver

VIDA SOCIAL

Eclesiàsticament, el Terreno pertanyia a la parròquia de Santa Creu. El 1897 s'hi creà una vicaria, filial primer de l'esmentada parròquia i després de la de Gènova. Finalment, el 1934, es creà la parròquia de la Mare de Déu de la Salut del Terreno. Aquesta parròquia impulsà diverses associacions religioses, com l'Acció Catòlica (masculina i femenina, adulta i juvenil), les Filles de Maria, l'Apostolat de l'Oració, una Associació de Mares Cristianes i una secció de caritas parroquial. El 1963 s'inaugurà una llar parroquial que disposava de la Sala Regina, on es projectaven pel·lícules i es representaven obres de teatre, una biblioteca i una escola unitària de nins. Totes aquestes activitats desaparegueren en els anys vuitanta. A l'inici del s XX s'hi instal·laren les religioses Germanes de la Caritat. Aquestes religioses es dedicaren a l'ensenyament primari i mitjà en el Col·legi de Sant Vicenç de Paül. A més, varen tenir una guarderia i col·laboraren en el manteniment i en la tasca educadora de la Institució Natzaret. Deixaren el barri en els anys setanta. També s'instal·là al barri l'Institut Secular Femení de l'Aliança de Jesús per Maria que es dedicà a l'ensenyament primari i mitjà en el Col·legi de la Immaculada (1942).

La presència de turistes anglesos va fer que ja en els anys vint s'obris una capella anglicana. El 1954, es creà el Club Britànic, format sobretot per residents procedents de l'antic Imperi Britànic. El 1959, la parròquia del Terreno era la que tenia més persones (249, el 6,8%) no catòliques de tot Palma. El 1995, hi ha una capella de l'església evangèlica alemanya.

Quan el Terreno era una zona d'estiu dels palmesans, el barri estava molt aïllat de la mar. Només s'hi podia accedir còmodament pels banys de Bellver, el banys de l'Aigua Dolça i els banys de Can Barbarà. Aquests banys eren casetes vora la mar per poder gaudir del Mediterrani amb el decòrum propi de l'època. Bona part de la vida social transcorria en aquests banys i en el casino Vista Alegre.

Des dels anys vint, la plaça d'en Gomila es convertí en un dels principals centres d'oci, no tan sols dels veïns del Terreno i dels turistes que s'allotjaven en els hotels d'aquesta zona, sinó de

tota la ciutat. Després del parèntesi de la Guerra Civil i de la postguerra, en els anys cinquanta i seixanta proliferaren les sales de festes, els bars i les pensions, a causa de l'inici del turisme de masses. A la segona meitat dels setanta patí una crisi però en els anys vuitanta s'obriren molts de locals destinats sobretot als joves i la zona conegué un

gran auge. A tota la barriada hi proliferaren els bars, restaurants, discoteques i sales de festes. S'ha de destacar la construcció de l'edifici Gomila Center, que allotjava una dotzena de bars. Tot això provocà problemes de contaminació acústica, tràfic i seguretat ciutadana. En els anys noranta la zona va conèixer una certa decadència com a centre d'esplai.

El 1923 la finca del Terreno (1,86 ha) es va convertir en l'asil de Natzaret. Aquesta institució de caràcter benèfic-docent fou fundada per Joan Massanet Moragues, Maria Dolors de la Peña i Francesc Pou Arrom a partir de l'herència deixada per Maria del Carme Rubert Sureda. La seva finalitat és educar els menors d'edat que per causes familiars han d'estar sota tutela. Els seus òrgans de govern són el patró, càrrec que sempre detenia el bisbe de Mallorca, el consell d'administració i el director, encarregat del funcionament educatiu. El 1956, creà el taller Impremta-Escola com a eina d'iniciació dels joves al treball. El seu patrimoni ha augmentat gràcies als llegats de Jaume Bosch Vanrell (1947) i de Magdalena Frontera Ensenyat (1987). Modernament, l'edifici s'ha reconvertit en una petita residència i en aules-taller per a la preparació laboral.

Pel que fa als esports s'ha de destacar el Club Natació Palma, que durant molts d'anys (1939-71), va tenir les seves ins-

Can Quetglas (El Terreno)

tal·lacions a l'Aigua Dolça.

Entre altres personalitats, han residit al Terreno els escriptors Rubén Darío (1906-07), Santiago Rusiñol, George Bernanos, Camilo José Cela i Anthony Kerrigan i el músic Joan Maria Thomàs.

A més de les escoles esmentades, des dels anys setanta hi ha l'escola pública Màxim Alomar i el Col·legi Francès de Palma.

El 1995, s'hi va inaugurar una biblioteca municipal. A l'antic convent de les germanes de la Caritat s'hi instal·laren l'alberg Òscar Romero, dependent de Càritas, a la primera meitat dels anys vuitanta, i el Projecte Home (1987-94).

A Portopí, el 1246 s'hi construí la capella de Sant Nicolau. Aquest temple fou enderrocat (1880-90) i es construí una nova església. El 1965, es creà la parròquia de Sant Nicolau de Portopí, que el 1971 fou dedicada a Sant Pere Claver. El 1906, s'hi creà el Laboratori Biològic Marítim de Balears. Des de 1993 hi té la seu el Centre Meteorològic Zonal de Balears.

Pel que fa a l'oci, hi va haver la sala de festes Tagomago (1963-80), que fou un dels centres de la vida nocturna.

A Bellver, des dels anys vuitanta la Federació d'Associacions de Veïnats impulsà la recuperació de la Festa de l'Àngel, el primer diumenge després de Pasqua.

Antoni Marimon

EL MOVIMENT ASSOCIATIU

L'Associació de veïns Bellver i el Terreno fou fundada l'any 1979 per un grup de persones moguts per problemes urbanístics i per promoure la revitalització del barri.

Actualment l'Associació està presidida per Magdalena Mulet i compta amb uns 275 socis aproximadament. No té local propi, però de moment utilitza la biblioteca municipal, inaugurada el passat mes de gener.

L'Associació abans duia a terme una sèrie d'activitats com ball de bot, costura i activitats per a la tercera edat. També es publica d'una manera irregular el Bolletí de l'Associació de Veïns el Terreno, amb col·laboracions d'escriptors diversos que tenen la seva residència al barri.

Preocupacions de l'Associació són els renous dels bars, la degradació de la plaça d'en Gomila, les promeses incomplides per part de l'Ajuntament,... També els preocupa el Centre Comercial de Portopí, inaugurat recentment, que durà problemes de trànsit i d'aparcament, però a canvi proporcionarà voravies arreglades. Reclamen pilons a les voravies, per evitar que els cotxes hi aparquin damunt.

Amb motiu de la construcció del Centre Comercial de Portopí, es varen haver de realitzar unes obres a l'avinguda de Joan Miró al principi de l'any 1994, que varen afectar negativament als veïns i comerciants del Terreno i Portopí. Arran de les protestes per aquestes obres es varen crear una sèrie d'entitats amb objectius comuns: l'Associació d'empresaris i comerciants de Son Armadams, El Terreno i Portopí, presidida per Pere Llorenç Bennàssar, l'Associació d'Amics de Gomila, presidida per Àngel Corral, l'Associació de veïns del Terreno històric, presidida per Llorenç Arrom i l'Associació de veïns de Portopí, presidida per Miquel Corral. Aquestes entitats agrupen uns 550 socis entre veïns, comerciants i empresaris, i tampoc no tenen local propi i, per tant, utilitzen la biblioteca municipal.

Malgrat que al principi hi va haver alguns problemes entre aquestes associacions i l'Associació de veïns Bellver i el Terreno, ara les relacions són bones, donat que tenen algunes preocupacions comunes, com la neteja del barri i el benestar de tothom.

Després d'una sèrie d'actes reivindicatius, varen aconseguir uns compromisos al ple de l'Ajuntament per millorar l'ordre públic, evitar l'aparcament de cotxes i motos damunt les voravies i evitar la venda d'alcohol a menors. A més varen

aconseguir una sèrie de compromisos de tipus urbanístic, alguns dels quals s'han executat i altres encara estan pendents. Aquestes compromisos eren, entre altres, arreglar els accessos des del passeig Marítim a l'avinguda de Joan Miró, acondicionar la plaça d'en Gomila i dur a terme una política adequada d'aparcaments.

La parròquia de la Mare de Déu de la Salut del Terreno té un Grup d'Acció Social amb l'objectiu d'assistir els malalts i les persones majors que ho necessitin. A més realitzen ajudes a les missions de Ruanda. Té diversos grups de joves de primera comunió, post-comunió i confirmació. A més organitza excursions mensuals. Abans la parròquia de Sant Pere Claver a Portopí depenia de la del Terreno, però actualment s'ha desmembrat.

D'altra banda el col·legi públic Màxim Alomar, situat al carrer Robert Graves, no té Associació de Pares i Alumnes.

Juventud Idente és una associació juvenil de caire internacional, que es troba a Palma des del 1979, i que depèn de la Fundación Fernando Rielo. La responsable d'aquesta entitat juvenil a Palma és María José Rubio. Malgrat

que el local on realitza les reunions i activitats es troba a la plaça del Mercat, la seu es troba al carrer de les Rafeletes de Portopí. Té 350 nins i joves associats, majoritàriament de Palma, dividits en tres grups segons les edats. Cada grup té les seves pròpies activitats, bàsicament a l'aire lliure: excursions, acampades, tallers i seminaris. També cada grup té la seva pròpia publicació. En el cas dels més menuts Verdemar, de caràcter trimestral. Els joves, Mallòrca Idente, també trimestral. Finalment els universitaris tenen una

publicació poètica anual, Ecos de la Bahía.

Aquesta associació realitza una sèrie d'activitats a tot estat, bàsicament intercanvis culturals, i l'anomenat Parlament de la joventut, que l'any 1994 se celebrà a Palma.

També es troba al barri del Terreno, al carrer de Lluís Fàbregas, l'Associació sòcio-cultural Abdullah Al Tarjuman, presidida per Nicolau Roser.

Finalment, a Portopí, al carrer de les Rafeletes, es troba la seu a Palma de l'associació ecologista de caire internacional, Greenpeace, que és presidida a nivell estatal pel mallorquí Xavier Pastor.

Gabriel Barceló

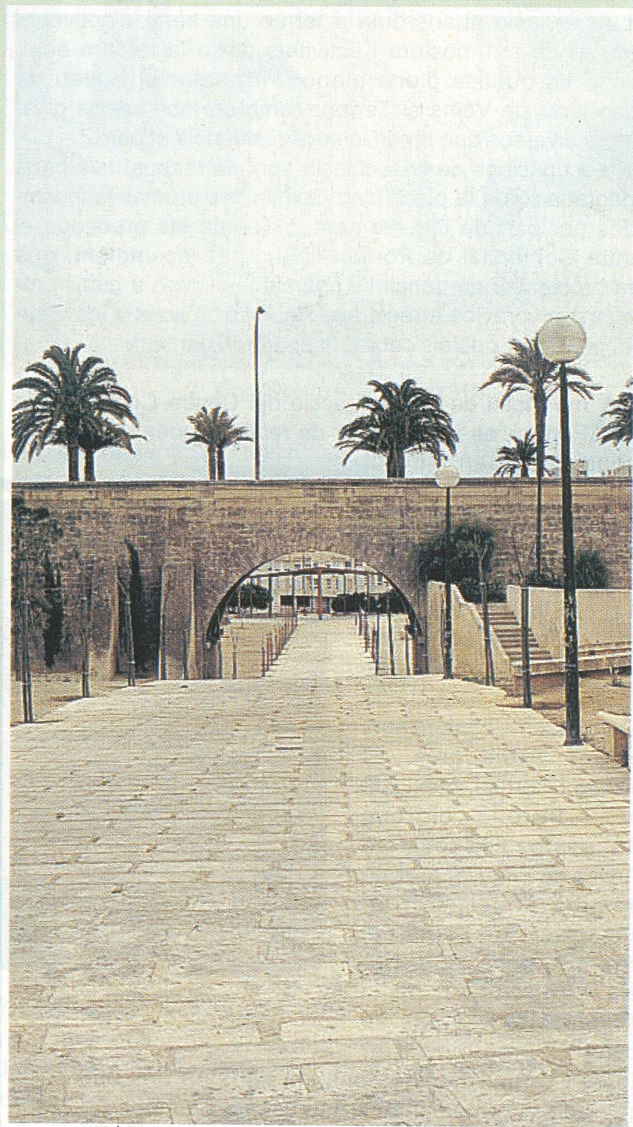
Sant Nicolauet, actual temple parroquial de Portopí

Els Barris de Palma

Revisió del Pla general d'ordenació urbana i d'actuacions urbanístiques

Proper fascicle:

Son Espanyolet

Imatges de Son Espanyolet

Ajuntament de Palma